

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในพ.ศ. 2526 และโครงการศึกษาวิจัยทาง โบราณคดีลุ่มแม่น้ำ
จรเข้สามพัน ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนจากธนาคารนครหลวงไทยใน พ.ศ. 2527 การวิจัย
จึงเริ่มดำเนินการใน พ.ศ. 2526 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวของชุมชน การ
ขยายตัวของชุมชนลุ่มแม่น้ำจรเข้สามพัน และการพัฒนาจนกลายเป็นศูนย์กลางของบริเวณ
ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกในสมัยต้นประวัติศาสตร์ โดยจะใช้วิธีการศึกษาแบบประวัติ
ศาสตร์ท้องถิ่น (local history) ซึ่งจะใช้ข้อมูลทั้งประเภทเอกสารตำนาน นิทาน
พื้นบ้าน คำบอกเล่า ฯลฯ และข้อมูลทางโบราณคดีและมานุษยวิทยา เป็นหลักในการ
วิเคราะห์ตีความ

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะและรูปแบบการพัฒนาของชุมชนลุ่มแม่น้ำจรเข้
สามพัน ตลอดจนสถานะและบทบาทของชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติ
ศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยทวารวดีและหลังสมัยทวารวดี โดยคาดหวังว่าอาจจะ
ช่วยให้ความกระจ่างชัดแก่การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยสมัยก่อนกรุงสุโขทัย และกรุงศรี
อยุธยา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก
ของโครงการวิจัยอื่น ๆ ในภายหลัง

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนลุ่มแม่น้ำจรเข้สามพัน
กับพัฒนาการของชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียงในยุคสมัยเดียวกัน

4. มุ่งจะหาข้อสรุปจากการวิเคราะห์ตีความของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกันกับ
ชุมชนลุ่มแม่น้ำจรเข้สามพันและเมืองคูทองโบราณ โดยนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่รวบรวม
ขึ้นใหม่จากโครงการวิจัยนี้ พร้อมทั้งข้อเสนอเกี่ยวกับปัญหาใหม่ ๆ ที่ควรจะต้องทำ
การวิจัยต่อไปในอนาคต

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ มีความมุ่งหมายจะศึกษาสภาพของชุมชนลุ่มแม่น้ำจรเข้สามพัน โดย
เริ่มตั้งแต่ศึกษาสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของการตั้งถิ่นฐาน
พัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ลักษณะและ

รูปแบบของการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่สมัยแรกเริ่มในยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยประวัติศาสตร์ โดยจะพยายามจำลองภาพลักษณะการสร้างสมวัฒนธรรมและความเจริญที่พัฒนาขึ้นเองภายในท้องถิ่นและประยุกต์จากวัฒนธรรมที่มาจากภายนอก ลักษณะการขยายตัวและบทบาทของชุมชนลุ่มแม่น้ำจระเข้สามพัน ที่มีต่อพัฒนาการของชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกโดยส่วนรวม โดยจะเน้นให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการของชุมชนจระเข้สามพัน ที่พัฒนาจากชุมชนธรรมดาขึ้นเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีเมืองเป็นศูนย์กลางและสามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในสมัยต้นทวารวดี ห้ายที่สุดจะสรุปสาเหตุแห่งความเสื่อมของชุมชนแห่งนี้ ซึ่งเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 17 ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่ถกเถียงกันในวงวิชาการมานานหลายทศวรรษ

ข้อสมมุติฐานเบื้องต้น

1. สภาพภูมิศาสตร์และลักษณะที่ตั้ง มีความสัมพันธ์ต่อการก่อตัวและการขยายตัวของชุมชนลุ่มแม่น้ำจระเข้สามพันตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม

2. พัฒนาการของชุมชนจระเข้สามพันตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม สัมพันธ์กับพัฒนาการของชุมชนอื่น ๆ ทั้งที่อยู่ใกล้เคียงและห่างไกล โดยมีปัจจัยกระตุ้นที่สำคัญจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมกับดินแดนภายนอก เช่น อินเดีย ฯลฯ และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบดังกล่าว พัฒนาการของชุมชนก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งในลักษณะที่เจริญก้าวหน้าและเสื่อมโทรมลง

3. บริเวณชุมชนจระเข้สามพันเป็นศูนย์กลางสำคัญของพัฒนาการในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกตั้งแต่แรกเริ่ม จนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ 12 ก็ค่อย ๆ ลดบทบาทลง เนื่องจากข้อจำกัดและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในด้านสภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะและรูปแบบทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและสังคม จนกระทั่งในที่สุดเมืองที่เป็นศูนย์กลางสำคัญในลุ่มแม่น้ำจระเข้สามพันคือ เมืองอุทอง โบราณก็เสื่อมสลายไปในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17

4. เมืองอุทอง โบราณและชุมชนลุ่มแม่น้ำจระเข้สามพัน เป็นแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยหลักฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของประวัติศาสตร์ไทยในระยะแรกได้ดียิ่งที่สุด แม้ว่าหลักฐานเหล่านั้นจะถูกขุดทำลายหรือถูกระบบการเกษตร - คมนาคมสมัยใหม่ทำลายไปมาก ก็ยังคุ้มค่าที่น่าจะมีการขุดสำรวจอย่างละเอียดถี่ถ้วนเป็นงานใหญ่ระดับชาติอีกครั้งหนึ่ง คณะผู้